

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۱/۱۱/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

چگونگی اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

سیده راضیه سلیمانی تکلیمی*

*دانش‌آموخته مقطع کارشناسی مدیریت فرهنگی

گرایش ارزیابی فرهنگی

دانشگاه علمی کاربردی

* Email: ssoleimani2017@gmail.com

چکیده

سیاست‌گذاری فرهنگی مفهومی بین‌رشته‌ای است که از یک‌سوی یکی از حوزه‌های رشته سیاست‌گذاری عمومی است و از سوی دیگر ماهیتاً رویکردی جامعه‌شناسانه دارد و می‌تواند موضوع بسیار مهم در حوزه معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران که جز متولیان اصلی توسعه فرهنگی هستند باشد، چراکه شهرداری‌ها همواره در حال سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های فرهنگی هستند. هدف از انجام این پژوهش شناسایی چگونگی اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران است، لذا از دیدگاه ساختاری یک پژوهش بنیادی و کاربردی به حساب می‌آید و از دیدگاه روش‌شناسی یک پژوهش، توصیفی و تحلیلی است.

در این پژوهش از دو روش کتابخانه‌ای و کیفی استفاده شده است، در روش اول مراحل و گام‌های اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی از ادبیات تحقیق استخراج و در روش دوم از طریق پرسشنامه و مصاحبه با ۴۸ نفر از خبرگان و متخصصین حوزه فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران سیستم استنباط فازی طراحی و روایی پژوهش از طریق اخذ نظرات و پایایی نیز از طریق راهبرد بازخورد نظر مشارکت‌کنندگان تأیید شد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که فرآیند اصلی مدل سیاست‌گذاری فرهنگی را می‌توان در ۶ مرحله و ۲۵ گام دسته‌بندی نمود که در هر مرحله در این پژوهش به ذکر گام‌های آن پرداخته شده است که می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری معاونین و دست‌اندرکاران حوزه فرهنگی و اجتماعی سازمان شهرداری تهران قرار گیرد.

کلمات کلیدی: اجرای طرح، سیاست‌گذاری فرهنگی، معاونت اجتماعی و فرهنگی، سازمان شهرداری تهران.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در صدسال اخیر تمرکز جمعیت و فعالیت در شهرهای بزرگی مانند تهران، مسائل متعددی نظیر کمبود مسکن، ترافیک نابسامان، بیکاری و فقر به دنبال داشته است و سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه شهری در حل این مشکلات ناتوان بوده‌اند (ایمانی جاجرمی، ۱۳۹۵). در چنین شرایطی سازمان شهرداری تهران در حوزهٔ معاونت اجتماعی و فرهنگی همواره بایست سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های فرهنگی را در دستور کار خود داشته باشد. منظور از سیاست‌گذاری فرهنگی در این پژوهش، آن دسته از فعالیت‌های بوروکراتیکی است که سازمان شهرداری تهران برای تحقیق ارزش‌ها و اهداف خود اتخاذ می‌کنند.

بر اساس مطالعات انجام‌گرفته، شهرداری‌ها غیر از وظایف خدماتی و فنی در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی نظیر فرهنگ و آموزش (توسعهٔ زیربناها و جلب مشارکت مردم)، سلامت (ساخت مراکز درمانی)، توانمندسازی (مانند ساخت دارالمساکین و جمع‌آوری متکدیان و سوق دادن آنان به شغل و حرفه)، تاریخ و فرهنگ (مرمت آثار و بناهای تاریخی و فرهنگی)، جلب مشارکت اجتماعی (زمینه‌سازی برای سهم بخشیدن به آحاد مردم در مدیریت شهری) و تقویت جامعهٔ مدنی نیز وظایفی قانونی بر عهده‌دارند (فاضلی، ۱۳۹۱).

با تغییرات نیازهای شهروندان در اوایل دههٔ ۱۳۷۰ که متأثر از رشد شهرنشینی و متعاقباً نگرش‌های فرهنگی جدید بوده است، توجه شهرداری‌ها به مسائل اجتماعی و فرهنگی بیشتر شده است، برای نمونه می‌توان به تأسیس روزنامه همشهری، خانه‌های فرهنگ محله‌ها و فرهنگسراها در دهه ۱۳۷۰ و توجه مستمر به موضوع ایجاد فضاهایی برای گذران اوقات فراغت شهروندان و توجه به "توسعه طرح‌های گردشگری" اشاره کرد (ایمانی جاجرمی و همکاران، ۱۳۹۲).

در طرح‌های جامع شهر تهران هم به برخی از وظایف اجتماعی و فرهنگی شهرداری مانند احداث مسجد و تکیه، کتابخانه و نیز تأسیسات فرهنگی نظیر باشگاه‌های ورزشی، موزه و تالار هنری و ... اشاره شده است.

در ایران با توجه به ماهیت انقلاب اسلامی که عمدتاً فرهنگی است سیاست‌گذاری فرهنگی در چارچوب قوانین اسلامی و قانون اساسی شکل‌گرفته است ولی در عرصه عمل، فقدان نظام منسجم تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی فرهنگی در سازمان‌های فرهنگی کشور موجب بروز پیامدهایی چند در عرصهٔ اداره این سازمان‌ها شده است. این پیامدها از عدم نظم در گردش کار فرهنگی جامعه، تا موازی کاری و مخدوش سازی نظام تقسیم‌کار فرهنگی در بین سازمان‌های فرهنگی امتداد می‌یابد، به دلیل فقدان یکپارچگی در خصوص مراحل و گام‌های سیاست‌گذاری فرهنگی، در این تحقیق به چگونگی اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران پرداخته شده است.

مبانی پژوهش

۱- تعریف سیاست‌گذاری

سیاست‌گذاری، فرآیندی است که از چندین مرحلهٔ تکراری تشکیل شده است که این مراحل را می‌توان از یکدیگر تفکیک کرد. علاوه بر این عرصهٔ سیاست، محیطی است که بازیگران مختلفی در آن حضور و با یکدیگر تعامل دارند که شامل

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

سیاست‌گذاران، کارآفرینان سیاست و احزاب خارجی هستند. سیاست‌گذاران بازیگرانی هستند که قدرت تصمیم‌گیری دارند این بدان معناست که آن‌ها می‌توانند تصمیم بگیرند که چه چیزی در دستور کار قرار گرفته یا چه ابزار سیاستی باید اجرا شود (کلین، ۲۰۱۷).

در ادبیات رایج سیاست به دو معنای کلی به کار گرفته می‌شود:

- به معنای علم سیاست (**Politics**)
- به معنای تدبیر، مهارت، راه‌حل مسئله برای رسیدن به هدف که در بحث خط‌مشی‌گذاری و سیاست‌گذاری مفهوم (**Policy**) مدنظر است. بنابراین وقتی سیاست به معنای (**Policy**) به کار رود به صورت یک فرایند، به آن سیاست‌گذاری (**Policy-Making**) اطلاق می‌گردد، بنابراین هر دو عبارت سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری، ترجمه (**Policy-Making**) هستند.

۲- معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران یکی از معاونت‌های هشت‌گانه شهرداری تهران است که به‌طور ویژه و عمده بر موضوع‌های حوزه فرهنگ و امور اجتماعی در کلان‌شهر تهران می‌پردازد و مأموریت‌های شهرداری در دو حوزه فرهنگ و امور اجتماعی را دنبال می‌کند. معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری برای پیشبرد مأموریت‌ها و فعالیت‌هایش از شش اداره کل سلامت، اداره کل فرهنگی، اداره کل امور بانوان، اداره کل آموزش‌های شهروندی، دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی، اداره کل برنامه‌ریزی و توسعه شهری تشکیل شده است، همچنین سازمان‌های شرکت فضا‌های فرهنگی، ستاد گردشگری، سازمان ورزش، سازمان رفاه و خدمات اجتماعی، ستاد مدیریت محله، برج میلاد و ستاد گسترش فعالیت‌های دینی از دیگر نهادهای زیرمجموعه معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران است. از جمله شرح وظایف و مأموریت‌های کلان این نهاد شهری می‌توان به توسعه و توزیع محصولات خدمات فرهنگی و اجتماعی، آموزش و توانمندسازی، توسعه زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی و شبکه‌سازی و جلب مشارکت‌های اجتماعی اشاره کرد.

نهادهای و مراکز متعدد خدمات اجتماعی و فرهنگی زیر نظر معاونت امور فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران فعالیت می‌کند از آن جمله می‌توان به برج میلاد، سراهای محله، مراکز کارآفرینی کوثر و همچنین دیگر مراکز توانمندسازی و حمایتی مانند مجموعه بهاران، مراکز پرتو اشاره کرد. همچنین شورایی نیز از دیگر حوزه‌های مرتبط با فعالیت این نهاد است. اهتمام به فعالیت‌های ورزشی و تفریحی بانوان در قالب پارک بانوان در تهران و بررسی تأثیر اجتماعی طرح‌های مختلف شهرداری مبتنی بر ارزیابی تأثیر اجتماعی و فرهنگی را نیز عهده‌دار است.

مروری بر گذشته پژوهش

کوید (۱۹۸۹)، پنج مورد از مهم‌ترین عناصر در چرخه سیاست‌گذاری را به صورت زیر عنوان می‌نماید: فرمول‌بندی مسئله، جستجو برای یافتن گزینه‌ها، پیش‌بینی محیط آینده، مدل‌سازی تأثیرات گزینه‌ها، ارزیابی (مقایسه و درجه‌بندی) گزینه‌ها (کوید، ۱۹۸۹).

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

هاولت، رامش و پرل (۲۰۰۳) فرایند سیاست‌گذاری را به پنج مرحله تقسیم کردند: تعریف مسئله و دستور گذاری، تنظیم سیاست (شامل پژوهش‌ها، جمع‌آوری اطلاعات، ابزارهای سیاست اقدامات طراحی سیاست و توصیه‌ها)، تصمیم‌گیری (تنظیم اهداف، طرح‌ریزی، تصمیم‌گیری) اجرای سیاست، ارزیابی (هاولت و دیگران، ۲۰۰۹).

هیل (۲۰۰۵) مدلی نسبتاً جامعی ارائه می‌دهد که شامل مراحل زیر است: بیان مسئله، شناسایی گزینه‌ها، کمی سازی گزینه‌ها، به‌کارگیری ابزارهای تصمیم‌سازی، انتخاب راهکار مناسب، اجرای راهکار منتخب (هیل، ۲۰۰۵).

جان و گریچ (۲۰۰۷)، مراحل سیاست‌گذاری را شامل چهار مرحله شمردند: دستور گذاری، (تعریف مسئله)، تنظیم سیاست‌ها و تصمیم‌گیری، اجرا، ارزیابی و خاتمه (جان و گریچ، ۲۰۰۷).

حجتی و نعمتی مهر (۱۳۹۸) نشانگرهای برنامه‌ریزی فرهنگی در شهرهای ایران را با نظرخواهی از متخصصان برای تعیین وزن شاخص‌ها اولویت‌بندی کردند. بر اساس نتایج، دسته اول نشانگرهای اولویت‌دار موضوعات عبارت‌اند از:

✓ درصد هزینه‌های اقلام فرهنگی در مجموع هزینه‌های خانوار

✓ درصد درآمدهای خانوار از مشاغل فرهنگی

✓ میزان استفاده از سمبل‌ها و نمادها در شهر

✓ تعداد شخصیت‌های فرهیخته و شناخته‌شده در شهر

دسته دوم اولویت‌های برنامه‌ریزی فرهنگی شهری نیز شامل تعداد نمادهای دینی شهر، درصد معابر با مقیاس انسانی، تعداد عناصر شاخص شهر، درصد مهاجران ورودی به شهر و مبدأ سکونت آنان، میزان دسترسی به خدمات عمومی (فرهنگی) از طریق حمل‌ونقل عمومی و تعداد کاربری‌های شبانه در شهر می‌شود.

روش پژوهش

این تحقیق، با توجه به ماهیت متغیرها از دیدگاه ساختاری، یک پژوهش بنیادی و کاربردی و از دیدگاه روش‌شناسی یک تحقیق توصیفی است که از تکنیک دلفی فازی برای تأیید مراحل و گام‌های فرایند سیاست‌گذاری فرهنگی استفاده شده است. در این پژوهش به منظور گردآوری داده‌ها از دو روش کتابخانه‌ای و کیفی استفاده شده است. در روش کتابخانه‌ای با توجه به ادبیات و پیشینه تحقیق و ابزارهای کتاب، پایان‌نامه‌ها، مقالات، جست‌وجوی اینترنتی و مراحل و گام‌های فرایند سیاست‌گذاری استخراج و در روش کیفی نیز از طریق مصاحبه و پرسشنامه با به‌کارگیری تکنیک دلفی فازی مراحل و گام‌های فرایند تأیید و در ادامه از طریق تحلیل محتوای مصاحبه‌ها مدل فرآیندی سیاست‌گذاری فرهنگی تدوین گردید.

در پژوهش‌ها زمانی که قرار است دربارهٔ اتفاق نظر یک جمع صاحب‌نظر دربارهٔ موضوعی خاصی به بررسی بپردازیم از روش دلفی استفاده می‌شود. برای این منظور اولین قدم آن است که مجموعه‌ای از سؤالات یا گویه‌هایی دربارهٔ مسائل را از ادبیات موضوع تهیه نموده و آن را برای تمامی اعضای پانل دلفی ارسال نماییم و از آنان بخواهیم که درجهٔ اهمیت آن گویه‌ها را مشخص نمایند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

جامعه آماری این پژوهش شامل ۴۸ نفر از خبرگان و متخصصین حوزه فرهنگی و اجتماعی شهرداری تهران می‌باشند که به صورت هدفمند انتخاب گردیده‌اند.

جهت سنجش روایی از طریق اخذ نظرات خبرگان فرهنگی با تکنیک دلفی فازی و برای سنجش پایایی این تحقیق، از راهبرد بازخورد مشارکت‌کننده استفاده شده که طی آن، تفسیر گفته‌های مشارکت‌کنندگان و نتایج حاصل از تحلیل آن‌ها و همچنین مدل نهایی به دست آمده از تحلیل تمامی مصاحبه‌ها به مشارکت‌کنندگان عرضه شد و مواردی که درست درک نشده بودند، تعیین و اصلاح گردید و سنجش پایایی از راهبرد بازخورد نظر مشارکت‌کنندگان تأیید گردید.

یافته‌های پژوهش

با توجه به گزینه‌های پیشنهادی و متغیرهای کلامی تعریف شده در پرسشنامه، نتایج حاصل از بررسی پاسخ‌های ارائه شده در جدول (۱) ارائه گردیده است و میانگین فازی هر کدام از گام‌ها با توجه به روابط زیر محاسبه شده است: در این جدول میانگین قطعی به دست آمده نشان‌دهنده شدت موافقت خبرگان فرهنگی با هر کدام از گام‌های مدل فرآیندی تحقیق است.

جدول ۱- میانگین دیدگاه‌های خبرگان فرهنگی حاصل از نظرسنجی نخست

گام‌ها	میانگین فازی مثلثی (m, α, β)			میانگین فازی زدایی شده (X)
۱ طرح و بیان مشکل یا مسائل فرهنگی	۰/۰۴	۰/۱۵	۰/۹۱	۰/۹۱
۲ ارجاع مسائل فرهنگی به سازمان‌های متولی امر	۰/۰۵	۰/۱۵	۰/۵۹	۰/۸۹
۳ تحلیل مسائل فرهنگی (دستاوردها و نتایج حاصله)	۰/۰۳	۰/۱۵	۰/۸۳	۰/۹۲
۴ اولویت‌گذاری مسائل فرهنگی مهم	۰/۰۸	۰/۱۶	۰/۸۵	۰/۸۲
۵ ارائه راه‌حل‌های پیشنهادی و برقراری معیارهای ارزیابی	۰/۰۸	۰/۱۵	۰/۹۲	۰/۸۳
۶ ارزیابی راه‌حل‌های پیشنهادی	۰/۰۴	۰/۱۶	۰/۹۱	۰/۸۹
۷ طراحی سیاست‌های فرهنگی	۰/۰۵	۰/۱۵	۰/۹۵	۰/۸۸
۸ جلب حمایت سیاسی و پشتیبانی برای تصویب سیاست فرهنگی	۰/۰۳	۰/۱۶	۰/۹۴	۰/۹۲
۹ قانونی نمودن سیاست فرهنگی در مجلس و نهادهای سیاست‌گذاری فرهنگی	۰/۰۴	۰/۱۶	۰/۸۱	۰/۹۱
۱۰ ابلاغ مصوبه سیاست فرهنگی به قوای سه‌گانه مجریه، مقننه و قضائیه	۰/۱۰	۰/۰۹	۰/۲۱	۰/۸۰

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۱۱	۰/۱۳	تدوین بخش‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مرتبط با سیاست فرهنگی	۱۱
۰/۶۹	۰/۷۳	۰/۱۶	۰/۱۴	اجرای سیاست فرهنگی توسط نهادهای دولتی، تعاونی، مدنی و خصوصی	۱۲
۰/۸۱	۰/۹۵	۰/۱۵	۰/۱۲	نظارت بر نحوه اجرای سیاست فرهنگی	۱۳
۰/۵۲	۰/۷۳	۰/۱۶	۰/۰۳	ارزیابی منافع حاصله به نسبت منابع و هزینه‌های مصرف شده (کارایی)	۱۴
۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۱۵	۰/۰۳	ارزیابی تأثیرات سیاست فرهنگی بر گروه‌های هدف (اثربخشی)	۱۵
۰/۵۹	۰/۶۶	۰/۱۶	۰/۰۵	ارزیابی تأثیرات سیاست فرهنگی بر جامعه (پیامد)	۱۶
۰/۶۵	۰/۶۶	۰/۱۶	۰/۱۲	ارزیابی میزان تحقق سیاست فرهنگی با چشم انداز فرهنگی	۱۷
۰/۶۵	۰/۶۶	۰/۱۵	۰/۱۴	ارزیابی کسب رضایت عمومی و ارتقای فرهنگ جامعه	۱۸
۰/۶۵	۰/۸۹	۰/۱۶	۰/۱۴	میزان تغییر و اصلاح در شیوه ارزیابی	۱۹
۰/۷۷	۰/۸۵	۰/۱۵	۰/۰۵	میزان تغییر و اصلاح در شیوه اجرا	۲۰
۰/۸۱	۰/۹۱	۰/۱۶	۰/۰۸	میزان تغییر و اصلاح در نحوه تصویب سیاست فرهنگی	۲۱
۰/۶۴	۰/۸۱	۰/۱۵	۰/۰۵	میزان تغییر و اصلاح در تنظیم سیاست فرهنگی	۲۲
۰/۵۷	۰/۹۳	۰/۱۶	۰/۱۰	میزان تغییر و اصلاح در دستور گذاری	۲۳

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، مدلی طراحی گردید که در آن سعی شد که تمام مراحل و گام‌های مهم و تاثیرگذار سیاست‌گذاری پوشش داده شود. فرآیند اصلی مدل سیاست‌گذاری فرهنگی را می‌توان در ۶ مرحله و ۲۵ گام دسته‌بندی نمود که به شرح ذیل است:

۱- مرحله دستور گذاری و گام‌های آن

دستور گذاری معمولاً برای اولین مرحله چرخه سیاست متمرکز می‌شود که بعد از آن مراحل تنظیم سیاست، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی می‌آید.

گام‌های مرحله دستور گذاری عبارت است از: طرح و بیان مشکل یا مسائل فرهنگی، ارجاع مسائل فرهنگی به سازمان‌های متولی، تحلیل مسائل فرهنگی، اولویت‌گذاری مسائل فرهنگی.

۲- مرحله تنظیم سیاست فرهنگی و گام‌های آن

تنظیم سیاست، شامل تجزیه و تحلیل مسائل و شناسایی پیشنهادها و سیاست برای حل مسائل شناسایی شده است. این فرآیند در وزارتخانه‌های دولتی، گروه‌های ذی‌نفع، کتبی‌های قانون‌گذاری، کمیسیون‌های ویژه و اتاق‌های فکر انجام می‌شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در این مرحله با برخورداری از نظریات کارشناس، وضعیت اجتماعی _ اقتصادی، فرهنگی، تعهدات و مسئولیت‌ها، ارزش‌های حاکم بر جامعه و دیگر عوامل مربوط، مسئله یا مشکل فرهنگی بررسی و تجزیه و تحلیل می‌شود. حاصل این فعالیت‌ها دستیابی به گزینه‌ها و راه‌حل‌های مطلوب برای رفع مشکل است که با در نظر گرفتن همه جوانب مسئله به شکل‌دهی، تهیه و تدوین سیاست عمومی می‌انجامد.

گام‌های مرحله تنظیم عبارت است از: ارائه راه‌حل‌های پیشنهادی ممکن یا برقراری معیارهای ارزیابی، ارزیابی راه‌حل‌های پیشنهادی، انتخاب سیاست فرهنگی از بین گزینه‌های مختلف، طراحی سیاست فرهنگی.

۳- مرحله تصویب سیاست فرهنگی و گام‌های آن

در هر نظام حکومتی، حداقل دو شکل از قانونی شدن مورد بحث قرار می‌گیرد. در ابتدا موضوعی که مطرح می‌شود این است که چه کسانی فرآیندهای سیاسی را مورد تأیید و تصویب قرار می‌دهند. در گام دوم، فرآیندها و مراحل مشخصی که در آن برنامه‌های سازمان‌ها به تصویب می‌رسند مورد نظر است. گام اول را پذیرش و گام دوم را قانونی نمودن می‌گویند.

گام‌های مراحل تصویب عبارت است از: پذیرش سیاست فرهنگی، جلب حمایت سیاسی برای تصویب سیاست فرهنگی در نهاد سیاست‌گذاری فرهنگی و قانونی نمودن سیاست فرهنگی.

۴- مرحله اجرای سیاست فرهنگی و گام‌های آن

دای معتقد است که اجرا، شامل تمامی فعالیت‌های طرح‌ریزی شده برای انجام خط‌مشی‌ها می‌باشد (دای، ۲۰۱۶). لازمه اجرای موفق سیاست‌ها، وفاق بین مراجع سیاست‌گذاری و اجرا است که در واقع فاصله نظری و عملی، باعث ایجاد تعارض دیدگاهی بین "مجریان واقع‌نگر" و "سیاست‌گذاران آرمان‌گرا" و درک متفاوت از سیاست‌ها می‌شود و در این میان، سیاست‌ها، مجال لازم را برای اجرا نمی‌یابد، اگر بین بخش‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی به منظور تنظیم رویه‌های اجرایی سیاست فرهنگی با مصوبات سیاست فرهنگی و همچنین بین حجم فعالیت‌ها و منابع سرمایه‌گذاری در اجرای سیاست فرهنگی تناسب وجود داشته باشد و سیاست فرهنگی ابلاغی به نهادهای دولتی، تعاونی، مدنی و خصوصی بایستی لازم‌الاجرا باشند.

گام‌های مراحل اجرا عبارت است از: ابلاغ مصوبه سیاست فرهنگی به قوای سه‌گانه مجریه، مقننه و قضائیه، تدوین بخش‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی مرتبط با سیاست فرهنگی، اجرای سیاست فرهنگی توسط نهادهای دولتی، خصوصی و عمومی، نظارت بر اجرا.

۵- مرحله ارزیابی سیاست فرهنگی و گام‌های آن

برای ارزیابی سیاست فرهنگی میزان تناسب بین سیاست فرهنگی با چشم انداز فرهنگی باید مکانیسمی وجود داشته باشد که اجزای آن تأمین‌کننده پاسخ‌گویی به شهروندان، میزان کمی دستیابی به اهداف و نیز میزان کارایی سیاست‌ها را نشان دهد تا اقدامات لازم برای اصلاح صورت پذیرد. گام‌های مزبور باید به‌طور مستمر مورد ارزیابی قرار گرفته و کسب رضایت عمومی و ارتقای فرهنگ جامعه توسط سازمان‌های ارزیابی‌کننده رصد شود.

در ارزیابی سیاست‌های فرهنگی لازم است سه موضوع مورد ارزیابی قرار گیرد:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ✓ خروجی‌های ارزیابی (کارایی): ارزیابی منافع به وجود آمده از سیاست‌های فرهنگی به نسبت منابع و هزینه‌های صرف شده برای دستیابی به آن منافع
 - ✓ آثار ارزیابی (اثربخشی): در ارزیابی مشخص می‌شود که آیا اهداف از پیش تعیین شده حاصل شده و مسئله‌ای که سیاست‌گذاری فرهنگی به دنبال حل آن بوده حل شده است یا خیر.
 - ✓ پیامدهای ارزیابی: در ارزیابی پیامدها، عواقب بلندمدت سیاست‌های فرهنگی بررسی می‌شود. گام‌های مرحله ارزیابی عبارت است از: ارزیابی منابع و هزینه‌های صرف شده (کارایی)، ارزیابی تأثیرات سیاست فرهنگی بر گروه هدف (اثربخشی)، ارزیابی تأثیرات سیاست فرهنگی بر جامعه (پیامد)، ارزیابی تحقق سیاست فرهنگی با چشم انداز فرهنگی، ارزیابی کسب رضایت عمومی و ارتقای فرهنگ جامعه.
- ۶- مرحله بازخورد و یادگیری و گام‌های آن

این مرحله وظیفه دارد نارسایی‌ها و اشکالات را در تمام فرآیندها سیاست فرهنگی اعم از تدوین، اجرا و ارزیابی تشخیص دهد و دریافت نماید و سپس آن‌ها را جهت اصلاح و تغییر سیاست به مراحل قبلی سیستم برگشت دهد.

گام‌های مرحله بازخورد و یادگیری عبارت است از: میزان تغییر و اصلاح در شیوه ارزیابی، میزان تغییر و اصلاح در شیوه اجرا، میزان تغییر و اصلاح در نحوه تصویب سیاست فرهنگی، میان تغییر و اصلاح در تنظیم سیاست فرهنگی و میزان تغییر و اصلاح در دستور گذاری. نتایج مراحل و گام‌های مدل‌های سیاست‌گذاری با مدل پیشنهادی این تحقیق در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۲- مدل فرآیندی چگونگی اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران

مدل فرآیندی چگونگی اجرای طرح‌های سیاست‌گذاری فرهنگی					
۱	۲	۳	۴	۵	۶
دستور گذاری	تنظیم سیاست	تصویب	اجرای سیاست	ارزیابی سیاست	بازخورد

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

طرح و بیان مشکل یا مسائل فرهنگی
ارجاع مسائل فرهنگی به سازمان‌های متولی
تحلیل مسائل فرهنگی
اولویت‌گذاری مسائل فرهنگی
ارائه راه‌حل‌های پیشنهادی و برقراری معیارهای ارزیابی
ارزیابی راه‌حل‌های پیشنهادی
انتخاب سیاست فرهنگی از بین گزینه‌های مختلف
طراحی سیاست‌های فرهنگی
پذیرش سیاست فرهنگی
نظارت بر اجرای سیاست فرهنگی
قانونی نمودن سیاست فرهنگی در مجلس و یا نهاد
سیاست‌گذاری فرهنگی
تدوین بخشنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی
مرتبط با سیاست فرهنگی
اجرای سیاست فرهنگی توسط نهادهای دولتی، تعاونی، مدنی و خصوصی
نظارت بر نحوه اجرای سیاست فرهنگی
ارزیابی نتایج حاصله به سبب منابع و هزینه‌های صرف
شده (کارایی) ارزیابی
ارزیابی تأثیرات سیاست فرهنگی بر جامعه (پایامد)
ارزیابی میزان تحقق سیاست فرهنگی
فهرست
ارزیابی کسب رضایت عمومی و ارتقای فرهنگ جامعه
میزان تغییر و اصلاح در نحوه ارزیابی
میزان تغییر و اصلاح در شیوه اجرای سیاست فرهنگی
میزان تغییر و اصلاح در نحوه تصویب سیاست فرهنگی
میزان تغییر و اصلاح در تنظیم سیاست فرهنگی
میزان تغییر و اصلاح در دستورگذاری سیاست فرهنگی

نتیجه‌گیری کلی

این مدل از جهت جامعیت نسبی بالایی که دارد بر مدل‌های پیشین برتری دارد و سعی شده نه تنها واقع‌گرایانه، نظام‌مند و پویا تدوین شود و با سیستم سیاست‌گذاری کلان فرهنگی کشور سازگار باشد، بلکه امکانات و ظرفیت‌های موجود جامعه را نیز مدنظر قرار داده و تمامی مراحل که در سایر مدل‌ها وجود دارد و همچنین از آن‌ها غفلت شده است را با دلایل منطقی در خود داشته باشد.

در این مدل روابط بین مراحل و گام‌های مختلف به صورت دقیق تدوین شده و تعامل و ارتباط مناسبی بین متغیرهای درون سیستم و محیط و همچنین بین متغیرهای درون سیستم و محیط و همچنین بین فرآیندهای تدوین برنامه (فرآیندهای دستورگذاری، تنظیم و تصویب سیاست فرهنگی)، اجرا و ارزیابی (فرآیندهای ارزیابی و بازخورد سیاست فرهنگی) برقرار گردیده تا سازمان‌های فرهنگی بتوانند به اهداف فرهنگی خود نائل شوند به مسئولین و متولیان سیاست‌گذاری در سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی توصیه می‌شود در طول تمامی شش مرحله اصلی فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی همواره به دو نکته توجه داشته باشند یکی عقلانیت و اصول و منطق متعارف و دیگری در نظر گرفتن محدودیت‌های شناختی و سازمانی در فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی و تلاش برای رفع آن‌ها است که بدین منظور لازم است سازمان‌ها با به‌کارگیری یک تیم تحلیل‌گر و تشکیل کمیته خبرگی، مدل پیشنهادی را سرلوحه کار خود دهند و با اجرای مراحل و گام‌های فرآیند سیاست‌گذاری نه تنها کمبودهای مشخص شده در مدل‌های موجود را برطرف کنند، بلکه مکانیسمی را برای بهبود چرخه سیاست‌گذاری فرهنگی ارائه دهند. مزایای این مدل پیشنهادی را می‌توان به صورت زیر خلاصه نمود:

۱- امنیت نسبی مدل نسبت به سایر مدل‌های موجود

۲- موجه به عقلانیت و اصول کلی در فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ۳- مادگی برای مواجهه با نتایج سیاست فرهنگی در همان مرحله تدوین سیاست
- ۴- موجه به دیدگاه‌های دینفعان و مجریان در کل فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی
- ۵- به‌کارگیری یک تیم تحلیلگر و تشکیل کمیته‌های خبرگی در فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی
- ۶- افزودن ارزیابی پیشین به فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی با توجه به اهداف زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی جامعه
- ۷- اجرای فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی با مشارکت سازمان‌های فرهنگی خصوصی و مردمی
- ۸- ارائه الگوی سیاست‌گذاری فرهنگی در سازمان شهرداری تهران و دیگر سازمان‌های متولی فرهنگ و فرهنگ‌سازی.
- ۹- مقایسه مدل‌های فرآیند سیاست‌گذاری فرهنگی در سازمان شهرداری تهران با دیگر سازمان‌های فرهنگی ایران و یا حتی با سایر کشورهای نزدیک به فرهنگ کشور
- ۱۰- تمرکز و تحقیق بر روی فرهنگ‌های خوب غربی‌ها و بومی‌سازی فرهنگ متناسب با نیاز کشور

منابع

- ۱- ایمانی جاجرمی، حسین (۱۳۹۵)، بررسی انتقادی سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه شهری در ایران، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، شماره ۱: ۱۰۲-۷۹.
- ۲- فاضلی، محمد (۱۳۹۱)، پیوست اجتماعی و فرهنگی در مدیریت شهری، مطالعه موردی شهر تهران، در کتاب مجموعه مقالات همایش علمی مدیریت استراتژیک فرهنگی شهر تهران (ماتریس فرهنگی)، جلد اول، تهران: تیسرا.
- ۳- ایمانی جاجرمی، حسین، نوذر پور، علی، ایازی، سید محمد هادی، صالحی، اسماعیل، سعیدی رضوانی، نوید، عبدالهی، مجید و کاظمیان، غلامرضا (۱۳۹۲)، مدیریت شهری، جلد دوم، تهران: تیسرا.
- ۴- توپلر، استفان و زیمر، آنت (۱۳۸۸)، دولت و هنرها در اروپای غربی و ایالات متحده، در فرهنگ جهانی، رسانه، هنر، با ویراستاری داپاناکرین، ترجمه نعمت الله فاضلی و مرتضی قلیچ، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

- 5- Klein,R(2017). Policy emergence. An agent-based approach to obtain the degree of Master of Science in Deft University of Technology.
- 6- Mulcahy Kevin, V. (2006). Cultural policy: Definitions and Theoretical Approaches. Journal of Arts Management.Law, and Society;3,319-330.
- 7- Gajic,Marija(2011). A brief outlook of cultural policies- Challenges and importance.
- 8- Dye, Thomas R(2016). Understanding public policy. 15th Edition, pearson. New jersey, Florida State University.